

Ontwikkelingen in de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de jaren zeventig

A. VAN MOURIK — DRS. TH. J. DE POEL —
DRS. J. J. SIEGERS*

In de afgelopen jaren zijn steeds meer vrouwen deel gaan uitmaken van de beroepsbevolking. Hun deelnemingspercentage liep tussen 1971 en 1979 op tot bijna 29. Wie zou denken dat vrouwen nu ook naar evenredigheid in de verschillende beroeps categorieën zijn doorgedrongen, heeft het mis. In dit artikel dat de veranderingen in de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen gedurende de jaren zeventig analyseert, komen de auteurs tot een tegengestelde bevinding. Zij stellen o.a. vast dat slechts 16% van de vrouwen die de beroepsbevolking zijn gaan versterken, is terechtgekomen in beroepen die door mannen worden gedomineerd, terwijl 91% van de groei van de mannelijke beroepsbevolking in door vrouwen gedomineerde beroepen terecht kwam.

Inleiding

De beroepsbevolking in Nederland kenmerkt zich door een sterke scheiding in mannen- en vrouwenberoepen en een sterke scheiding van functies naar geslacht binnen beroepen. Deze scheiding is om onder meer de volgende redenen ongewenst. In de eerste plaats belemmert zij een optimale allocatie van de factor arbeid. Dat wil zeggen dat niet allen die werken, ook daar werkzaam zijn waar zij de grootste bijdrage kunnen leveren aan de maatschappelijke produktie. In de tweede plaats leidt de beroepssegregatie tot achterstelling van vrouwen. Zo zijn de hogere en leidinggevende beroepen nog nauwelijks voor vrouwen toegankelijk 1). Tevens vormen de beroepssegregatie en de er mee samenhangende concentratie van vrouwen in een beperkt aantal beroepen vermoedelijk een van de oorzaken van het grote verschil in bruto uurloon tussen mannen en vrouwen. Voor volwassen werknemers in de nijverheid en de dienstensector bedraagt dit verschil ruim 20% ten nadele van vrouwen 2). Het feit dat vrouwen werkzaam zijn in een veel geringer aantal beroepen dan mannen maakt hun arbeidspositie ten tijde van economische neergang bovendien veel kwetsbaarder dan die van mannen 3).

Ondanks deze nadelen van de bestaande beroepssegregatie hoeft een vermindering ervan niet altijd positief te zijn. Zo bestaat het gevaar dat een doorbreking van de beroepscheiding ertoe leidt dat mannen binnen vrouwenberoepen de betere posities gaan innemen 4). De instroom van mannen in vrouwenberoepen kan bovendien groter zijn dan de instroom van vrouwen in mannenberoepen, waardoor in een tijd van schaarste aan arbeidsplaatsen de werkgelegenheidspositie van vrouwen verslechtert. Evenmin kan het positief worden gewaardeerd wanneer vrouwen toetreden tot mannenberoepen waarvoor als gevolg van relatief slechte arbeidsvoorwaarden onvoldoende mannen kunnen worden aangetrokken.

In dit artikel wordt onderzocht welke ontwikkelingen de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de jaren zeventig heeft ondergaan. Met name wordt ingegaan op de vraag of de tussen 1971 en 1979 opgetreden stijging van het deelnemingspercentage van vrouwen van 25,6 naar 28,8 en de daling van het deelnemingspercentage van mannen van 76 naar ruim 69 de beroepssegregatie hebben doen verminderen 5). En zo dat het geval is, zal worden getracht aan te geven hoe deze vermindering vanuit het oogpunt van een streven naar een geëmancipeerde arbeidsverdeling moet worden beoordeeld.

De gehanteerde data zijn ontleend aan de volkstelling uit 1971 en de arbeidskrachtentellingen uit 1975 en 1979 en betreffen de indeling van de beroepsbevolking volgens de door het CBS gehanteerde driecijferige codering 6).

* De auteurs zijn resp. student economie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep Wiskunde en Statistiek van de Economische Faculteit van de Universiteit van Amsterdam en wetenschappelijk medewerker bij de Vakgroep Economie in de Juridische Faculteit van de Rijksuniversiteit Utrecht. De auteurs danken drs. M. Bruyn-Hundt voor haar commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

1) Zie voor de ondervertegenwoordiging van vrouwen in beroepen met het hoogste sociale prestige J. J. Siegers, Beroepssegregatie en sociale ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op de Nederlandse arbeidsmarkt, *Sociale Wetenschappen*, 1980, nr. 4.

2) A. H. E. B. Koot-du Buy en J. J. Siegers, Loonverschillen tussen mannen en vrouwen: een test van Bergmann's crowding-theorie, *Maand-schrift Economie*, april 1983.

3) SER, *Advies over de verbetering van de arbeidsmarktpositie van vrouwen*, Den Haag, 1979, blz. 21; D. Werneke, The economic slowdown and women's employment opportunities, *International Labour Review*, februari 1978, blz. 51.

4) Zo bij voorbeeld binnen de verpleging. Zie A. van Mourik, J. J. Siegers en M. H. Stijnenbosch, Mannelijke verpleegkundigen en vrouwelijke ziekenverzorgenden. De verdeling van het mannelijk en vrouwelijk verplegend personeel over functieniveaus in de intramurale gezondheidszorg, *Tijdschrift voor Politieke Economie*, juni 1983.

5) B. H. G. M. Grubben, Bevolking en beroepsbevolking; eerste definitieve uitkomsten van de Arbeidskrachtentelling 1979, *Sociale Maandstatistiek*, november 1981, blz. 70.

6) Door het CBS verstrekte, ongepubliceerde gegevens. Het aantal onderscheiden beroepen bedroeg voor de achtereenvolgende jaren 314, 295 en 293. Ten einde onderlinge vergelijkbaarheid mogelijk te maken is in dit artikel steeds uitsluitend gewerkt met 289 beroepen die de drie databestanden gemeenschappelijk hebben. Dit betekent voor de respectieve jaren een uitval van 3,0, 2,7 en 2,6%. Een tweede kanttekening bij de gehanteerde data betreft het feit dat deze in 1971 in tegenstelling tot de latere jaren ook de tijdelijk niet werkenden bevatten; het gaat hier overigens slechts om 1,25% van de beroepsbevolking van 1971. Zie voor overige opmerkingen omtrent de vergelijkbaarheid van de volkstellingsgegevens met die van de arbeidskrachtentellingen CBS, *Arbeidskrachtentelling 1975*, Den Haag, 1978, blz. 59-63. De data van de arbeidskrachtentellingen betreffen steeds de werkzame beroepsbevolking in ruime zin; zie voor het onderscheid tussen beroepsbevolking in respectievelijk strikte en ruime zin CBS, *Arbeidskrachtentelling 1977*, Den Haag, 1980, blz. 16.

Tabel 1. De verdeling van de vrouwelijke beroepsbevolking over beroepen naar het percentage van het aantal werkenden in de betreffende beroepen dat vrouw is

Percentages van het aantal werkenden in de betreffende beroepen dat vrouw is	1971		1975		1979	
	Aantal beroepen	Aantal vrouwen in de betreffende beroepen in procenten van de totale vrouwelijke beroepsbevolking	Aantal beroepen	Aantal vrouwen in de betreffende beroepen in procenten van de totale vrouwelijke beroepsbevolking	Aantal beroepen	Aantal vrouwen in de betreffende beroepen in procenten van de totale vrouwelijke beroepsbevolking
0- < 10	185	3,8	180	4,1	169	3,4
10- < 20	28	3,4	35	4,1	45	3,9
20- < 40	31	13,9	33	14,5	26	11,1
40- < 60	19	19,5	15	18,6	23	24,6
60- < 80	6	17,0	9	23,2	8	18,0
80- < 90	6	13,9	5	8,7	5	13,0
90- < 100	14	28,6	12	26,0	13	25,9
Totaal a)	289	100	289	100	289	100

a) Verschillen door afronding.

Vrouwenberoepen en mannenberoepen

Omdat vaststaande inhoudelijke criteria ontbreken, lijken de uitdrukkingen „mannenberoepen” en „vrouwenberoepen” slechts op tautologische wijze te kunnen worden afgebakend. Een beroep wordt aangemerkt als mannenberoep wanneer daarin hoofdzakelijk mannen werkzaam zijn en als een vrouwenberoep wanneer daarin hoofdzakelijk vrouwen werkzaam zijn 7). Onder „hoofdzakelijk” wordt in dit artikel verstaan een percentage van zestig of meer.

Gegeven het feit dat in de drie onderzochte jaren ongeveer 25 à 30% van de beroepsbevolking vrouw was, zou bij een gelijke verdeling van mannen en vrouwen over de onderscheiden beroepen 100% van alle vrouwelijke leden van de beroepsbevolking zich moeten bevinden in beroepen waarvan 25 à 30% van degenen die daarin werken vrouw is. De cijfers uit tabel 1 laten zien hoe de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen tot een geheel ander resultaat leidt. In de drie beschouwde jaren werkten respectievelijk 60, 58 en 57% van de vrouwen in beroepen waarin 60% of meer van de werkenden vrouw is. In beroepen waarin meer dan 60% van de werkenden man is, werkten respectievelijk 21, 24 en 18% van de vrouwen. Een nadere analyse leert dat beroepen waarin 25 à 30% van de werkenden vrouw is niet 100%, maar steeds minder dan 3% van de vrouwen bevatten.

De cijfers uit tabel 1 laten niet alleen zien dat de verdeling van mannen en vrouwen over beroepen ongelijk is, maar ook dat sprake is van een sterke concentratie van vrouwen in slechts enkele beroepen. Meer dan een kwart van de vrouwen is werkzaam in beroepen waarin 90% of meer van de werkenden vrouw is. In tabel 2 is aangegeven om welke beroepen het hier in 1979 ging.

Tabel 2. Beroepen waarvan 90% of meer van de werkenden vrouw is, 1979

Beroep	Percentage van de werkenden dat vrouw is	Aantal vrouwen dat in het betreffende beroep werkzaam is (x 1.000)	Idem, in procenten van de totale vrouwelijke beroepsbevolking	Idem, gecumuleerd a)
Hoedenmodnettes, hoeden- en pettenmakers	100	0,1	0,0	0,0
Kraamverzorgsters	100	5,8	0,4	0,4
Vroedvrouwen	100	1,1	0,1	0,5
Mondhygiënisten	100	0,1	0,0	0,5
Kleuteronderwijzeressen	99,6	22,8	1,6	2,2
Verzorgend personeel n.e.g. (kinder-, gezins-, bejaardenverzorgsters, bejaardenhulpsters e.d.)	98,3	103,0	7,4	9,6
Ponstypisten, keytape-typisten e.d.	98,2	10,9	0,8	10,4
Dokters-, tandarts-, dierenartsassistenten	97,8	13,6	1,0	11,3
Apothekersassistenten	96,7	8,8	0,6	12,0
Secretaresses, typisten, telexisten	96,6	123,4	8,9	20,9
Confectionaaiers, -stiksters e.d.	95,7	17,9	1,3	22,2
Diëtisten, voedingsdeskundigen e.d.	90,9	1,0	0,1	22,2
Huishoudelijk personeel e.d.	90,6	51,1	3,7	25,9

a) Verschillen door afronding.

Het blijken vooral beroepen te zijn waarvan de activiteiten in het verlengde liggen van huishoudelijk werk. Zoals uit tabel 2 kan worden afgelezen, bevindt zich ruim 22% van de vrouwen in beroepen waarin 95% of meer van de werkenden vrouw is.

Nog beter dan blijkt uit tabel 2, geeft tabel 3 de enorme concentratie van de vrouwelijke beroepsbevolking weer. Een vijfde deel bevindt zich in slechts twee beroepen, ruim een derde in vier en ruim de helft in acht beroepen. Bij de mannen is de concentratie veel minder sterk. Een nadere analyse leert dat een vijfde deel van hen is geconcentreerd in zeven, een derde deel in vijftien en de helft in 28 beroepen.

Tabel 3. Beroepen met de grootste aantallen vrouwen, 1979

Beroep	Aantal vrouwen dat in het betreffende beroep werkzaam is (x 1.000)	Idem, in procenten van de totale vrouwelijke beroepsbevolking	Idem, gecumuleerd a)
Winkelbedienden e.a. verkopers (excl. vertegenwoordigers)	154,9	11,2	11,2
Secretaresses, typisten, telexisten	123,4	8,9	20,1
Correspondenten e.a. administratief personeel n.e.g.	117,9	8,5	28,6
Verzorgend personeel n.e.g. (kinder-, gezins- en bejaardenverzorgsters, bejaardenhulpsters e.d.)	103,0	7,4	36,0
Boekhouders, kassiers, lokettisten	68,2	4,9	40,9
Werksters, glazenwassers, e.d.	67,3	4,9	45,7
Huishoudelijk personeel e.d.	51,1	3,7	49,2
Gediplomeerd verpleegkundigen	49,8	3,6	53,0

a) Verschillen door afronding.

Ontwikkelingen in de jaren zeventig: drie componenten

In het vervolg van dit artikel worden de ontwikkelingen in de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de jaren zeventig onderzocht met behulp van een componentenanalyse 8). Daartoe worden eerst aan de hand van een tweetal segregatie-indices de veranderingen in de beroepssegregatie getraceerd. Deze veranderingen worden vervolgens ontleed in drie hoofdcomponenten:

- veranderingen ten gevolge van wijzigingen in het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking;
- veranderingen ten gevolge van wijzigingen in de verdeling van de totale beroepsbevolking over beroepen;
- veranderingen ten gevolge van wijzigingen in de aantalsverhouding tussen mannen en vrouwen binnen beroepen.

De ontwikkelingen in de beroepssegregatie gemeten

Voor de meting van beroepssegregatie is in het verleden een

7) Vgl. J. J. Siegers, Enkele kenmerken van vrouwen in mannenberoepen, *Intermediair*, 13 februari 1981, blz. 55.

8) Zie voor een nadere beschouwing omtrent componentenanalyse J. J. Siegers, De invloed van de factoren leeftijd en burgerlijke staat op de ontwikkeling van de participatie op de arbeidsmarkt door vrouwen in Nederland, 1960-1971, *Bevolking en gezin*, 1976, nr. 3.

tweetal handzame, gemakkelijk interpreteerbare kengetallen ontwikkeld, te weten 9):

- s = de som van het percentage van de mannelijke beroepsbevolking en het percentage van de vrouwelijke beroepsbevolking dat van beroep dient te veranderen ten einde alle beroepssegregatie te doen verdwijnen;
- S = het percentage van de totale beroepsbevolking dat van beroep dient te veranderen ten einde alle beroepssegregatie te doen verdwijnen onder de restrictie dat de verdeling van de totale beroepsbevolking over de onderscheiden beroepen ongewijzigd blijft.

Vanuit het oogpunt van beleidsrelevantie geniet de index S de voorkeur, omdat de daarin verwerkte restrictie in de praktijk moet worden beschouwd als een ijzeren randvoorwaarde. Een vermindering van de beroepssegregatie waarbij bij voorbeeld het aantal secretaresses halveert, en het aantal metselaars verdubbelt, lijkt immers weinig reëel. Desondanks wordt in dit artikel toch aandacht besteed aan de index s , omdat zal blijken dat de analyse van de ontwikkelingen daarin het inzicht in de ontwikkelingen in de index S kan vergroten. In tabel 4 zijn de waarden van deze segregatie-indices voor de drie onderzochte jaren weergegeven. De waarde van s is van 1971 op 1979 gedaald met 3,39. Deze daling blijkt hoofdzakelijk te lokaliseren in de eerste helft van deze periode. De stijging van S met 1,07 komt daarentegen geheel voor rekening van de tweede helft van de jaren zeventig.

Geconcludeerd kan worden dat de ontwikkelingen in s aangeven dat de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen is afgenomen, maar dat de ontwikkelingen in S laten zien dat het percentage van de beroepsbevolking dat van beroep moet veranderen ten einde alle segregatie te doen verdwijnen, is toegenomen wanneer als restrictie wordt gesteld dat de verdeling van de totale beroepsbevolking over de beroepen ongewijzigd dient te blijven.

Tabel 4. Segregatie-indices met betrekking tot de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen

Segregatie-indices	1971	1975	1979
s	70,55	67,89	67,16
S	26,77	26,78	27,84

Het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking

Aangetoond 10) kan worden dat de ontwikkelingen in de beleidsrelevante index S het gevolg zijn van:

1. ontwikkelingen in de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen (s);
2. ontwikkelingen in het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking.

Blijkens tabel 5 waren in de eerste helft van de jaren zeventig het effect van de daling van de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen en het effect van de stijging van het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking vrijwel aan elkaar gelijk. In de tweede helft van de beschouwde periode nam echter de daling van de beroepssegregatie af, terwijl het effect van de stijging van het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking toenam. De stijging van S valt dan ook geheel in de tweede helft van de jaren zeventig te lokaliseren.

Tabel 5. Componentenanalyse van de ontwikkelingen in segregatie-index S

Periode	Feitelijke verandering	Verandering ten gevolge van ontwikkelingen in s	Verandering ten gevolge van ontwikkelingen in het aandeel van vrouwen in de totale beroepsbevolking	Interactie-effecten
1971-1975..	0,01	- 1,01	1,05	- 0,03
1975-1979..	1,06	- 0,28	1,42	- 0,08
1971-1979..	1,07	- 1,29	2,47	- 0,11

Beroepsstructuur en aantalsverhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen beroepen

Blijkens het voorgaande is de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen, zoals gemeten met behulp van de index s , in de jaren zeventig gedaald. Ook de ontwikkelingen in de beroepssegregatie kunnen worden toegeschreven aan een tweetal factoren:

1. een gewijzigde verdeling van de totale beroepsbevolking over de beroepen;
2. gewijzigde aantalsverhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen beroepen 11).

Blijkens tabel 6 zijn over de gehele periode bezien beide effecten ongeveer even groot, te weten -2,03 en -1,94 met een interactie-effect van 0,58. In de eerste helft van de jaren zeventig overheerste het effect van de gewijzigde beroepsstructuur, in de tweede helft dat van de gewijzigde aantalsverhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen beroepen.

Tabel 6. Componentenanalyse van de ontwikkelingen in segregatie-index s

Periode	Feitelijke verandering	Verandering ten gevolge van ontwikkelingen in verdeling van de totale beroepsbevolking over beroepen	Verandering ten gevolge van ontwikkelingen in de aantalsverhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen beroepen	Interactie-effecten
1971-1975..	- 2,66	- 1,77	- 1,16	+ 0,27
1975-1979..	- 0,73	- 0,26	- 0,78	+ 0,31
1971-1979..	- 3,39	- 2,03	- 1,94	+ 0,58

De effecten van de gewijzigde beroepsstructuur en de gewijzigde aantalsverhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen beroepen kunnen nader worden bestudeerd aan de hand van tabel 7. De gewijzigde beroepsstructuur kan uit deze tabel worden afgelezen door een vergelijking van de voor elk jaar op de derde gegeven verdeling van de totale beroepsbevolking. Zo bevatten de beroepen waarin in 1971 60% of meer van de werkenden vrouw was, in de drie beschouwde jaren respectievelijk 18,1, 18,5 en 19,8% van de totale beroepsbevolking. Voor de beroepen waarin in 1971 meer dan 60% van de werkenden man was, bedroegen deze percentages respectievelijk 71,0, 69,4 en 68,6. Verschuivingen in de beroepsstructuur hebben er blijkbaar toe geleid dat het aandeel van de werkenden in vrouwenberoepen is toegenomen ten opzichte van het aandeel van de werkenden in mannenberoepen. Deze ontwikkelingen lijken met name te lokaliseren bij de beroepen waarin in 1971 van de werkenden respectievelijk meer dan 80% man was en 80% of meer vrouw was. Het lijkt aannemelijk dat deze verschuivingen in de beroepsstructuur kunnen worden toegeschreven aan de in het afgelopen decennium opgetreden toename van het aandeel van de tertiaire en vooral dat van de kwartaire sector in de werkgelegenheid en de daling van het aandeel van de primaire en vooral de secundaire sector.

De gewijzigde aantalsverhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen beroepen zijn uit tabel 7 af te leiden door de voor elk jaar op de eerste twee regels vermelde verdelingen te bezien. Zo blijkt het percentage van de vrouwelijke beroepsbevolking dat werkt in beroepen waarin in 1971 meer dan 60% man was, voor de drie beschouwde jaren te zijn toegenomen van 21,1 12) via 22,0 naar 23,5. Het percentage van de mannelijke beroepsbevol-

9) De waarden van s en S worden als volgt berekend:

$$s = 0,5 \sum_{i=1}^n |m_i - v_i| \text{ met } m_i = \text{aantal mannen in beroep } i \text{ in procenten}$$

van de totale mannelijke beroepsbevolking, v_i = aantal vrouwen in beroep i in procenten van de totale vrouwelijke beroepsbevolking; $S = 2f_v(1-f_v)s$ met f_v = de fractie van het aantal vrouwen in de totale beroepsbevolking. Zie J.J. Siegers, Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in Nederland, *ESB*, 28 februari 1979.

10) Idem, blz. 210.

11) F. D. Blau en W. E. Hendricks, Occupational segregation by sex: trends and prospects, *Journal of Human Resources*, lente 1979, blz. 201 e.v.

12) $3,8 + 3,4 + 13,9 = 21,1$.

Tabel 7. De verdeling van de beroepsbevolking over beroepen naar de in 1971 geldende percentages van het aantal werkenden dat in de betreffende beroepen vrouw is

		De in 1971 geldende percentages van het aantal werkenden in de betreffende beroepen dat vrouw is							
		0 - < 10	10 - < 20	20 - < 40	40 - < 60	60 - < 80	80 - < 90	90 - ≤ 100	Totaal a)
1971	Vrouwen	3,8	3,4	13,9	19,6	17,0	13,9	28,6	100
	Mannen	70,4	6,4	11,2	8,0	2,8	0,9	0,3	100
	Totaal	53,5	5,6	11,9	11,0	6,4	4,2	7,5	100
	Vrouwen als percentage van het totaal per kolom	1,8	15,3	29,7	45,3	67,4	84,7	96,9	25,4
1975	Vrouwen	4,4	3,9	13,7	21,2	17,3	13,3	26,3	100
	Mannen	68,4	6,4	12,0	8,9	2,6	1,2	0,5	100
	Totaal	51,1	5,8	12,5	12,2	6,6	4,4	7,5	100
	Vrouwen als percentage van het totaal per kolom	2,3	18,4	29,6	46,7	71,0	80,7	95,3	27,0
1979	Vrouwen	4,8	4,1	14,6	20,2	15,5	14,5	26,2	100
	Mannen	67,5	7,2	12,6	8,0	2,7	1,4	0,6	100
	Totaal	49,1	6,3	13,2	11,6	6,5	5,2	8,1	100
	Vrouwen als percentage van het totaal per kolom	2,9	19,0	32,5	51,1	70,5	81,2	95,0	29,3
Aantal beroepen		185	28	31	19	6	6	14	289

a) Verschillen door afronding.

Tabel 8. Segregatie en de groei van de beroepsbevolking

Vrouwen oververtegenwoordigd in 1971	Kenmerken beroepen		Aantal beroepen	Procentuele aandeel in de groei van de vrouwelijke beroepsbevolking	Procentuele aandeel in de groei van de mannelijke beroepsbevolking	Procentuele aandeel in de groei van de totale beroepsbevolking
	Aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking constant gebleven of toegenomen, 1971-1979	Groei van de beroepsbevolking groter dan de groei van de totale beroepsbevolking, 1971-1979				
ja	neen	ja	26	39,3	59,8	45,8
ja	neen	neen	13	- 15,9	- 0,2	- 10,9
neen	ja	ja	59	13,6	155,9	58,8
neen	ja	neen	81	5,0	- 144,3	- 42,5
			179	42,0	71,2	51,2
ja	ja	ja	18	54,7	49,8	53,1
ja	ja	neen	14	5,9	- 18,3	- 1,8
neen	neen	ja	36	0,1	56,2	18,0
neen	neen	neen	42	- 2,7	- 58,8	- 20,5
			110	58,0	28,9	48,8
Totaal a)			289	100	100	100

a) Verschillen door afronding.

king dat werkt in beroepen waarin in 1971 60% of meer vrouw was, steeg van 4,0 via 4,3 naar 4,7. Dit berekent dat de procentuele stijging van het aandeel van vrouwen in mannenberoepen in de jaren zeventig kleiner was dan de procentuele stijging van het aandeel van mannen in vrouwenberoepen, te weten 11,4 tegen 17,5.

Segregatie en de groei van de beroepsbevolking

De groei van het aandeel van vrouwen in de totale beroepsbevolking van ruim 25 naar ruim 29% vloeit voort uit het feit dat tussen 1971 en 1979 de vrouwelijke beroepsbevolking een veel sterkere groei vertoonde dan de mannelijke beroepsbevolking, te weten 27 tegen 4%. De groei van de totale beroepsbevolking bedroeg 10%. Ten einde inzicht te verkrijgen in de verdeling van deze groei over de verschillende beroepen zijn deze beroepen in tabel 8 ingedeeld volgens een drietal criteria 13):

- in 1971 waren vrouwen in het beroep over- c.q. ondervertegenwoordigd;
- het percentage van de werkenden in het beroep dat vrouw is, is toegenomen c.q. afgenomen;
- de groei van het aantal werkenden in het beroep is groter c.q. kleiner dan de groei van de totale beroepsbevolking.

De combinatie van deze criteria levert een indeling in acht categorieën, die in tabel 8 zijn vermeld. De eerste vier daarvan zijn vanuit het oogpunt van segregatievermindering positief te waarderen, de laatste vier daarentegen negatief. De laatste kolom geeft aan dat per saldo iets meer dan de helft van de groei van de beroepsbevolking plaatsvond in beroepen waarbinnen sprake was van een reductie van de over- c.q. ondervertegenwoordiging van vrouwen. Per saldo iets minder dan de helft van deze groei betrof beroepen waarin de over- c.q. ondervertegenwoordiging

van vrouwen toenam. De verminderde beroepssegregatie is aldus ook uit deze tabel af te leiden. Uit de op twee na laatste kolom blijkt dat van de groei van de vrouwelijke beroepsbevolking 84% ging naar beroepen waarin vrouwen waren oververtegenwoordigd en slechts 16% naar beroepen waarin mannen waren oververtegenwoordigd (14). De op een na laatste kolom laat zien dat van de groei van de mannelijke beroepsbevolking ook het grootste deel ging naar beroepen waarin vrouwen waren oververtegenwoordigd, namelijk 91%, daarmee zowel de beroepssegregatie verkleinend als de werkgelegenheidspositie van vrouwen bedreigend.

Samenvatting en conclusies

Op basis van een analyse van de gegevens van de volkstelling 1971 en de arbeidskrachtentellingen uit 1975 en 1979 kan worden vastgesteld dat in Nederland sprake is van een grote ongelijkheid in de verdeling van respectievelijk de mannelijke en de vrouwelijke beroepsbevolking. Deze ongelijkheid is volgens de gehanteerde segregatie-index s in de jaren zeventig enigszins gedaald. Deze daling kan in ongeveer gelijke mate worden toegeschreven aan de gewijzigde verdeling van de totale beroepsbevol-

13) Th. J. de Poel, *Een norm voor de waardering van veranderingen in de beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen*, Research Memorandum, nr. 8312, Faculteit der Economische Wetenschappen, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 1983.

14) $(39,3\% - 15,9\% + 54,7\% + 5,9\%) = 84,0\%$; $(13,6\% + 5,0\% + 0,1\% - 2,7\%) = 16,0\%$.

king over beroepen en de gewijzigde aantalsverhouding van mannen en vrouwen binnen de afzonderlijke beroepen. De daling in de segregatie-index s lijkt eerder negatief dan positief gewaardeerd te moeten worden. Van de enorme groei van de vrouwelijke beroepsbevolking ging slechts 16% naar beroepen waarin mannen zijn oververtegenwoordigd; het percentage van de groei van de mannelijke beroepsbevolking dat ging naar beroepen waarin vrouwen zijn oververtegenwoordigd, bedroeg daarentegen 91. Op deze wijze betekent vermindering van de beroepssegregatie in een tijd van schaarste aan arbeidsplaatsen een bedreiging van de werkgelegenheidspositie van vrouwen. Deze positie is toch al extra kwetsbaar, doordat vrouwen veel meer dan mannen zijn geconcentreerd in een beperkt aantal beroepen. Een vijfde deel van de vrouwelijke beroepsbevolking bevindt zich in slechts twee beroepen, ruim een derde in vier en ruim de helft in acht beroepen. Bij de mannen is deze concentratie veel minder sterk.

ESB 6-7-1983

De vanuit beleidsoogpunt relevante vraag hoeveel procent van de beroepsbevolking van beroep dient te veranderen ten einde alle segregatie te doen verdwijnen, waarbij als restrictie geldt dat de verdeling van de totale beroepsbevolking over de beroepen constant dient te blijven, levert voor 1971 als antwoord 26,8. In 1979 is dit percentage opgelopen tot 27,8. Het effect van de daling van de segregatie-index s blijkt te zijn overtroffen door het effect van de stijging van het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking. Naarmate de in de tweede helft van de jaren zeventig optredende stagnatie in de daling van de segregatie-index s aanhoudt en het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking blijft stijgen, neemt de krachtinspanning die is vereist om de scheiding tussen mannen- en vrouwenberoepen te elimineren, in de toekomst toe.

Aad van Mourik
Thea de Poel
Jacques Siegers

601